

„EDINOST“
 Izhaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob sobotah, četrtnih in sobotah. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za jeden mesec . . . 30, izven Avstrije t. 1.40 za tri mesece . . . 80, „ . . . 2.40, „ . . . 4.00 za pol leta . . . 1.50, „ . . . 4.50, „ . . . 8.00 za vsa leta . . . 10.00, „ . . . 30.00. Na naročbe brez priložne naročilnice se ne jemlje ozir. Posamično številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 2 nvi., izven Trsta po 3 nvi. Sobotno večerno izdanje v Trstu 6 nvi., izven Trsta 8 nvi.

EDINOST

Oglaš se računano po tarifu v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana osmrtnice in javnozahvale, domači oglašit. itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnice, reklamacije in oglašje sprejema upravništvo ulica Molino picolo št. 3. II. nadst. Odprto reklamacije so proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

V edinosti je moč!

Socijalni odnošaji v Italiji.

Italija je danes na dnevnem redu vse evropske žurnalistike. Zato se nadejamo, da nam ne bodo šteli v zlo naši čestiti čitatelji, ako še jdenkrat obrnemo njih pozornost na socijalne odnošaje v Italiji. Potrebno se nam vidi to, ker se naši židovskoliberalni listi trudijo v potu svojega obraza, da bi pretvorili laž v resnico, da bi dokazali namreč, kako je zlasti Rim napredoval v teh 25 letih, odkar je navstala zjednjena Italija. Uprav včerajšnji „Il Piccolo“ se napačno in nateza, da bi nekaj dokazal, kar — ni res.

Tu imate torej dragi čitatelji verno sliko o odnošajih v Italiji in po tem lahko sodite sami, da božja milost ne rosi svojega blagoslova na mlado Italijo.

Iz Sicilije, Sardinije, Apulije in od močvirnatih obrežij rimskih in toskanskih prihajajo v jednomer vzmerljive vesti o množnji in širjenju banditstva. Ni ga dneva, da ne bi časopisi poročali kolikor moči obširno o kakem roparskem napadu, pri katerem so navadno tepeni siromašni orožniki, ali pa morajo isti svojo požrtvovalno srčnost poplačati celó smrtjo, ali so pa vsaj nevarno ranjeni.

Po nekaterih pustih krajih Sardinije in zlasti na planini Gallura je tako ukoreninjeno „plemenito rokodolstvo“ banditstva, da je postalo polagoma takorekoč socijalna ustanova. Tu se je dogodilo že mnogokrat, da so zalotili kot člene roparskih družeb občinske asesorje, doslužene vojake ter celó menihov in duhovnikov. V Nuora je pred leti neki bogati občinar pogostil prefekta iz Sassari s sreberno pripravo, koje je bil ukradel sam nekemu veleposestniku povodom nekega slovitega roparskega napada. Roparji smatrajo tam sami sebe kot nositelje nekega posebnega prava; oni ne beže pred čuvarji pravice, ampak spuščajo se z njimi v javni boj in ako poročila v časnikih niso povsem natančna, tako, da ne nudijo zadostnega zadostčenja njih roparskemu ponosu, pošiljajo listom celó popravke — seveda potom kraljeve pošte.

Stare roparske tradicije žive še neuvenjene po strminah garganskih, nad apulsko planino, kjer so se po padu Bourbonov dogajala strašna grozodejstva. Tudi od tam prihajajo le prepogosto poročila o držnih napadih „maščevalcev ljudstva“ na bogate kmete, pošne sele in davkarje, včasih celó na cele pristave in skupine hiš.

V pokrajini Viterbo v temnem in gostem lesovju Machijev, raztezajočem se po obreznem močvirju do Monte Amiata ustanovila sta Tiburzi in Menichetti že pred leti in leti — državo v državi. Ona dva pobirata od posestnikov desetino in davke, delita kmetom

in pastirjem pod zelenim drevesom neko svoje posebno pravo, in gorje izdajalcu, ki bi mu prišlo na misel, da bi hotel izdati orožnikom njiju skrivališča. Kmalu ga zasači vojska dobro in strogo urejenih ogleduhov in ovađuhov — puška počí in poplačena je njegova krivda za vedno. Neki posestnik toži britko v „Don Chisciottu“ na takih odnošajih, pridodaje pa prošnjo, da se njegovo ime ne objavi, „kajti živi na deželi in mu je biti pripravljenim na vsakojaka presenečenja“.

V sodnem okrožju Viterbo je bilo obsojenih kakih sto kmetov in posestnikov, kojim je bilo dokazano, da so dajali brigantom tribut in jim delali drugačne usluge — ali državna oblast ni od takrat ganila nitiz mazincem, da bi iztrebila take odnošaje. Prilčno jednako je položnje po nekaterih pokrajinah Sicilije, kjer je stvar še bolj zamotana po vrvenju med kmeti, po krizi pri pridobivanju žvepla in po zlem gospodarstvu občin. Poslednje dni se je sicer ministerski predsednik ujunačil do krepkega čina odredivši, da je razdeliti državna posestva med kmete v okrožjih Palermo in Caltanisseta, ali večkrat napovedana in objubljená vojska proti strašnemu izsesavanju ubožnih slojev po občinskih tihorih ostala je le — pobožna želja.

Krivda na tej nedelavnosti in onemoglosti državne oblasti tiči v že tolikrat omenjenem nedostatku, da prefekti, nižji prefekti in policijski uradniki ne znajo upravljati, ker so prisiljeni, da radi samohrane podrejšajo svoje dejanje in nehanje političkim pomislekom. Oni prefekt, ki je tožil, da vsako upravno vprašanje dobiva v njegovi roki političko ostrino, da je vse zgolj politika in zato tudi gnilo in slabo, je tako malo pretiraval, da celó „Tribuna“ — gotovo nesumen vir — izreka danes jednako tožbo.

Uprava — tako piše omenjeni napredni list — je zavisna povsodi od političkega naziranja in pol. koristi, in kaj to pomenja, je kmalu povedano: to znači zmago mogočnega tudi tam, kjer ga obsojata zakon in morála; to znači, da imajo jedni nedopustno prednost, drugi pa krivično škodo; to znači, da se uničujeta javno blagostanje in država na korist onemu, kojega se bojimo.

Kako bi bilo priti v okom temu zlu? Mi poznamo le jedno sredstvo: da se zopet utrdi od smrti Viktorija Emanuela bolj in bolj zrušeno ravnotežje med državo vzdržujočimi silami, sosebno pa med oblastjo, slovečo na pravicah naroda in pa krono, ki je res potrebna notranjega ojačenja. Unicumque suum.

„ne proklinja, oče. To dete, ta izgubljeni sin nosi ti zadnji blagoslov božji, ta sin, tvoj Jerko — oče, sem jaz — jaz!“

Starec se je stresel.

„Ti—ti—“ rekel je v čudu, objemši rokama Jerkovo glavo; „da, da! Ti ne lažeš! Lice te izdaje, da si Gregorijanec! Da, da, moj! Moj sin!“ objel je starec sina. „Oj hvala ti, večni Bog! No, sinko, dovrši. Smrt ne čaka!“

Redovnik obavil je sveti obred, a deca so se povrnola k starcu.

„Deca“, rekel je slabim glasom, „iti moram. Bil sem ponosen, ohol. Večna roka me je strla. Toda sedaj sem čist. Odvezal me je moj izgubljeni sin — ta je vajin brat.“

„Jerko!“ vsklikol je Pavel.

„Pusti, Pavel, pusti“, nadaljeval je starec; „čas beži, smrt prihaja. Pozneje ga objemaj, potem! Sinovi, vidim: staro pokoleno gine nam. Hotel sem je razširiti, proslaviti, toda Bog je prisodil drugače. Ti, Niko, nimaš možkega zaroda. Ti, Pavel, ne bodeš nikdar

Koje so glavne točke na tej sliki, ki morajo zbsti v oči vsakogar? No, dejstva: da je pravni čuttako zamrl, da ljudstvo vseh slojev simpatizuje z roparji; da je državna oblast onemogla ne le nasproti roparjem, ampak tudi nasproti korupciji uradnikov; da so višji in nižji, državni in avtonomni uradniki za upravo nesposobni in da zakon in morála nimata veljave v Italiji. Da pa ne bi kdo mislil, da smo pretiravali, povemo mu, da smo te podatke posneli iz najvernejše prijateljice mladi „liberalni“ Italiji — iz dunajske „N. Fr. Presse“.

Politiške vesti.

V Trstu, dne 23. septembra 1895.

Volitve na Goriškem. Iz Komna nam pišejo, da je bilo minoli petek tam posvetovanje, kojega sta se vdeležila tudi g. c. kr. okrajni glavar iz Sežane in g. Josip Fabijani iz Kobdilja. Stvar so držali tajno, vendar pa smo kmalu izvedeli ukljub vsej tajnosti, da so postavljali kandidata za veleposestvo. Našli so ga v osebi gosp. Fabianija. G. glavar se je vrnil v Sežano ob 1/3. popoldne, g. Pepe iz Komna pa so že poprej hiteli na agitacijo, da s prirojeno jim — nezgovornostjo ugledajo pot k „zmernosti“. Dvomimo pa, da se jim je to posrečilo.

S Krasa nam pišejo: Kakor so za deželnozborske volitve agitirali nekoji velmožje, tako agitira te dni neki znani gospod z daljnega Krasa, dobro poznan še iz zadnjih deželnozborskih volitev v Sežani. Lazeči okrog naših veleposestnikov, pritiska na ove s tako močjo, kakor hidravlična stiskalnica na svojo vsebino. Ne vem pa, je-li ima omenjeni gospod agitator — pardon, hotel sem reči: agent svoje tvrdke, — kak zasluzek pri tem ali ne; gotovo pa brez njega ni, ker isti bi si ne nalagal toliko truda brezplačno. Kakor znano, kandiduje narodna stranka za veleposestvo visokorodnega gosp. Alfreda Coroninija. Dotičnemu gospodu pa menda ni vseč ta kandidatura — kakor mu menda sploh ni po volji ves grof Coronini, že ve zakaj. On bi namreč hotel z vso silo spraviti v deželni zbor g. Fabijanija.

Če tudi je gospod Fabiani zaslužen v svojem rojstnem kraju, vendar mi ne vemo o nikakih zaslugah njegovih za širši Kras. Ker pa so na drugi strani vsakemu znane zasluge visokorodnega državnega poslanca grofa Coroninija za vso Primorsko, mislim, da naši veleposestniki ostanejo zvesti svojemu zastopniku v državnem zboru in da mu brez vsakega obotavljanja poverijo tudi deželnozborski mandat. V resnici velik je trud zna-

imel sina, ker ti to, kakor si mi pravil, brani sveta prisega, a Jerko je božji. Nikakoršne nade ne nosim v grob; nad mojo rakvo uveni steblo. Zgodi se božja volja. A tebi hvala, da si zopet prišel. Bilo mi je težko zate. A ne dolži me preko mere. Jaz nisem kriv Dorini smrti, to Bog zna. Klara je — Bog se je usmili!“

„Usmili se je; od kesanja je poginola“, dodal je Pavel.

„Odolži se v mojem imenu starcu Krupicu. Čuvaj ga, pomagaj mu, pa naj mi oprosti. Z Bogom! Niko in Anka, ljubita se! Z Bogom, Pavel, bodi kristjan in junak! Z Bogom, moj Jerko, oj moli zame Boga! A tudi ti z Bogom, stari grad!“ obrnul se je Stepko proti Medvedgradu, „ti zibelj mnogih plemen. Evo, jednako srečo deliva. Ponosno si se vspenjal ti, vspenjal tudi jaz. Tebi je počilo kamenito sree, sree poka tudi meni; prah ti, prah jaz. Čuj ponočni vetrčič. . . Z Bogom, deca, — Marta — —“ in brez duše klonil je gospodar medvedgrajski.

nega gospoda iz Komna kot agenta svoje tvrdke. Toliko ima posla, da se vozi okolo v dvovprežni kočiji, da bi izposloval svoji tvrdki deželnozborsko koncesijo, vam veleposestnikom pa — škodo. Prinesši seboj golice za pooblastila svoje tvrdke, naletel se je gospod pri nas na slabo stran, kajti pri svoji neumorni agitaciji se je nekoliko preveč zaletel, rekši, da naš kmet-veleposestnik naj rabi motiko in pikon, in naj se ne meša v javno politiko. Na te sladke njegove besede odgovorili so mu, da je najbolje, da lepo molči, kajti naš veleposestnik bo volil po svojem prepričanju, a nepovolji njegove vele možnosti! Konečno je trdil isti gospod, da treba pustiti na strani grofa Alfreda Coroninija iz narodnih in verskih ozirov, češ da mu gospa ni katoličanka.

Mi pa odgovarjamo na tem mestu pregoročemu gospodu agentu, da o narodnem in političkem mišljenju visokorodnega gospoda grofa govore najbolj njegova dela in pla dejstvo, da si najbolj želé poraza grofa Coroninija. Kar se pa dostaje „verskih ozirov“ menimo tudi mi, kakor je rekla minole sobote „Edinost“, da duhoven in profesor bogoslovja, mož poštenjak od nog do glave, pač ve — s kom hodi!! V tem pogledu nam je g. dr. Gregorčič pač večja avtoriteta nego pa agent iz Komna.

Tako naš dopisnik s Krasa. Kar nam pripoveduje tu o nasprotni agitaciji, nas ni presenetilo ni najmanje. Mi bi se le čudili, da bi izvestni gospodje sedaj mirno počivali na svojih lavorikah, nabranih po nenarodnem receptu pri volivah v kmetijskih občinah.

Ali pomislimo, da je ogromna večina slovenskih posestnikov prepametna, da bi mogla sestti na take limanice. In istotako smo uverjeni, da večina veleposestnikov na Goriškem tudi na dan volitve, prihodnjo sredo, ostanejo — pametni možje.

Žalostno in značilno pa je vsakako, da nasprotniki zlorabljajo celó vero za svojo politiko — ponižno upognevanje tihnikov.

Naši slovenski veleposestniki pa hočejo menda imeti glavo po konci — pred vsakomur!

Važna izjava Leva XIII. Kakor poroča „Novoje Vremje“, vsprejel je Lev XIII. dne 17. septembra nekega Rusa v advijenciji, ki je trajala 10 minut. Papež je govoril o združenju cerkvá, o socijalizmu in o Poljaki. O teh poslednjih da je rekel, da morajo ločiti politiko od vere. Potem je dotičnika vsprejel tudi državni tajnik kardinal Rampolla.

Še jdenkrat je šinilo solnce izza Okiške gore in vidilo tri brate, objemajoče se pred mrtvim očetom.

Kar je starec rekel, to je i bilo. Pavel je padel kraj vernega svojega Miloša leta 1604. kot konjski polkovnik proti Turkom. Niko preminol je brez možkega ploda l. 1610. in nestalo je Gregorijančevega imena s sveta.

Divna si, bujna si zelena gora rodnega mi kraja, ti prvi videc mojega detinstva. In ako dignem oči proti tebi, ko večerno solnce poigrava vrhom in dolom, ko svoje zlato siplje po tvojem zelenju, budijo se v mojej duši slike iz davnine: vrli junaki, ponosne gospe, ljuti nasilniki, bedni kmetje, a stari Medvedgrad, plamteči živim rumenilom, kakor da je zopet oživel! Toda ni! Ruši se staro gradovje, ruši; no dalje, zdolaj pod goro vspenja se sijajen, čil kakor mlad junak — naš Zagrebgrad.

PODLISTEK.

Zlatarjevo zlato.

148

Zgodovinska pripoved XVI. veka.

Spisal A. Šenoa.

(Konec)

Duhovnik je pristopil sklonjene glave bliže. Deca šla so na stran v dvor. Duhovnik se je sklonil nad starčevo glavo, a ta je šepetal božjemu služabniku svoje grehe. Da je bilo v starcu več življenja, občutil bi bil, kako so vrele solze iz očesa redovnikovega padala na njegovo čelo.

— „ali jeden greh, duhovni oče!“ zavril je Stepko drhté, „leži na moji duši kakor trd kamen; bojim se, da mu ni oproščenja. Ljubil sem dekle, seljanko, a ona je imela sina. A jaz sem zapustil seljanko in dete, hotel sem dete ubiti, toda izginilo je po milosti božji. Morda je propadlo, morda živi v bédí, morda me proklinja —“.

„Ne proklinja!“ vsklikol je redovnik in odgrnul kapuco z glave, padši na kolena;

